

РОЗДІЛ 10. СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК УДК 347.965:342.7

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.26>

ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Бєлов Д.М.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
Заслужений юрист України,
ORCID: 0000-0002-7168-9488*

Гефнер К.-С.Л.,

*студентка 2 курсу ОС «Магістр»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Бєлов Д.М., Гефнер К.-С.Л. Інститут адвокатури як ключовий елемент розбудови правової держави: сучасні виклики та перспективи.

У статті досліджується роль та місце інституту адвокатури в сучасній демократичній державі. Автор аналізує ключові аспекти функціонування адвокатури як невід'ємної складової правової системи та громадянського суспільства, її значення у забезпеченні права на захист, доступу до правосуддя та реалізації принципу верховенства права.

Розглядається еволюція ролі адвокатури від простого надання правової допомоги до активної участі у формуванні правової політики держави, вдосконаленні законодавства та підвищенні правової культури суспільства. Особлива увага приділяється подвійному значенню адвокатської діяльності - індивідуальному та суспільному.

Автор підкреслює важливість адвокатури як механізму громадського контролю в сфері правосуддя, її роль у забезпеченні справедливості судочинства та зміцненні верховенства права. Аналізується взаємозв'язок між ефективністю адвокатської діяльності та рівнем демократії, дотриманням законності та прав людини в суспільстві.

У статті розглядається право на кваліфіковану юридичну допомогу як фундаментальне право людини, що виступає гарантією реалізації всього комплексу прав та законних інтересів особи. Автор наголошує на необхідності створення ефективних механізмів захисту прав і свобод людини та громадянина, підкреслюючи роль адвокатури у цьому процесі.

Досліджується вплив євроінтеграційних процесів на розвиток інституту адвокатури в Україні, необхідність адаптації до європейських стандартів та принципів. Автор аналізує сучасні виклики, з якими стикається адвокатура, та перспективи її розвитку в контексті розбудови правової держави.

У висновках підкреслюється ключова роль адвокатури у забезпеченні балансу між інтересами особи, суспільства та держави, її значення для розвитку демократії та утвердження верховенства права. Автор наголошує на необхідності подальшого вдосконалення інституту адвокатури для ефективного виконання її функцій у сучасних умовах.

Ключові слова: адвокатура, правова держава, права людини, правосуддя, верховенство права.

Byelov D.M., Hefner K.-S.L. The Institute of Advocacy as a Key Element of Building the Rule of Law: Modern Challenges and Prospects.

The article examines the role and place of the institution of advocacy in a modern democratic state. The author analyzes the key aspects of the functioning of the legal profession as an integral component of the legal system and civil society, its importance in ensuring the right to protection, access to justice and the implementation of the principle of the rule of law.

The evolution of the role of the legal profession from the simple provision of legal assistance to active participation in the formation of the legal policy of the state, improvement of legislation and improvement of the legal culture of society is considered. Special attention is paid to the double meaning of advocacy – individual and social.

The author emphasizes the importance of advocacy as a mechanism of public control in the sphere of justice, its role in ensuring the justice of the judiciary and strengthening the rule of law. The relationship between the effectiveness of advocacy and the level of democracy, compliance with the rule of law and human rights in society is analyzed.

The article considers the right to qualified legal assistance as a fundamental human right, which acts as a guarantee of the realization of the entire set of rights and legitimate interests of a person. The author emphasizes the need to create effective mechanisms for the protection of human and citizen rights and freedoms, emphasizing the role of advocacy in this process.

The impact of European integration processes on the development of the legal profession in Ukraine, the need for adaptation to European standards and principles is studied. The author analyzes the modern challenges faced by the legal profession and the prospects for its development in the context of the development of the rule of law.

The conclusions emphasize the key role of the legal profession in ensuring a balance between the interests of the individual, society and the state, its importance for the development of democracy and the establishment of the rule of law. The author emphasizes the need for further improvement of the institution of advocacy in order to effectively perform its functions in modern conditions.

Key words: advocacy, rule of law, human rights, justice, rule of law.

Постановка проблеми. Інститут адвокатури є невід'ємною складовою правової системи та громадянського суспільства в сучасній демократичній державі. Він відіграє ключову роль у забезпеченні права на захист, доступу до правосуддя та реалізації принципу верховенства права. В умовах розбудови правової держави та євроінтеграційних процесів в Україні питання ефективного функціонування адвокатури набуває особливої актуальності.

Адвокатура як незалежний професійний правозахисний інститут покликана сприяти захисту прав і свобод людини, представляти інтереси фізичних та юридичних осіб у їх відносинах з державою. Водночас, вона є важливим елементом системи правосуддя, забезпечуючи належне представництво сторін у судовому процесі та сприяючи встановленню істини у справі.

У сучасних умовах роль адвокатури виходить за межі простого надання правової допомоги. Адвокати активно беруть участь у формуванні правової політики держави, вдосконаленні законодавства, підвищенні правової культури суспільства. Тому дослідження місця і ролі інституту адвокатури в демократичній державі є важливим для розуміння перспектив розвитку правової системи та механізмів захисту прав людини.

Метою дослідження є комплексний аналіз ролі та місця інституту адвокатури в сучасній демократичній державі, визначення основних функцій адвокатури та її впливу на формування правової держави, а також виявлення проблем і перспектив розвитку адвокатури в контексті забезпечення прав і свобод людини та громадянина.

Стан опрацювання проблематики дослідження. Питання ролі та місця адвокатури в демократичній державі досліджували багато вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед українських вчених вагомий внесок у розробку цієї проблематики зробили Т. Варфоломеева, С. Гончаренко, А. Іванцова, В. Заборовський, С. Іваницький, Н. Бакаянова, які досліджували історичний розвиток, правовий статус та функції адвокатури в Україні.

Окремі теоретичні аспекти функціонування інституту адвокатури в демократичному суспільстві розглядали у своїх працях О. Яновська, О. Святоцький, Л. Тацій, С. Фурса. Питання взаємодії адвокатури з органами державної влади та її роль у забезпеченні прав людини досліджували М. Аракелян, Т. Вільчик, І. Гловацький.

Серед зарубіжних дослідників варто відзначити роботи Л. Фрідмена, Р. Муллерата, М. Моллена, які розглядали роль адвокатури в контексті розвитку громадянського суспільства та правової держави. Важливими для розуміння міжнародних стандартів адвокатської діяльності є дослідження експертів Ради Європи та Міжнародної асоціації адвокатів.

Аналіз наукових джерел свідчить про багатоаспектність проблеми та необхідність подальшого вивчення ролі адвокатури в умовах сучасних викликів демократії та верховенства права.

Виклад основного матеріалу. Реалізація прав і свобод громадян стає реальністю не лише через їх безпосереднє використання, але й завдяки комплексній підтримці з боку держави. Ця підтримка включає забезпечення необхідними матеріальними, соціальними та духовними ресурсами, а також ефективну систему охорони та захисту цих прав і свобод відповідними державними органами. Таким чином, перетворення потенційних можливостей на дійсність відбувається через синергію активної позиції громадян та всебічного сприяння держави у створенні умов для повноцінного здійснення цих прав і свобод [25, с. 41].

Стабільність і ефективність системи захисту прав і свобод людини та громадянина ґрунтується на комплексі науково обґрунтованих та практично перевірених принципів. Життєздатність і прогресивний характер цієї концепції забезпечуються через гармонійне поєднання правових норм з моральними, традиційними та іншими соціально-регулятивними механізмами. Такий всеохоплюючий підхід дозволяє запобігти домінуванню негативних юридичних явищ у правовій системі, а також стримує поширення правового нігілізму та байдужості до правових питань. Інтеграція різноманітних соціальних норм у концепцію захисту прав і свобод створює міцний фундамент для розвитку правової культури та зміцнення правосвідомості суспільства [1, р. 816].

Конституційне закріплення обов'язку держави захищати права і свободи людини та громадянина є ключовим показником демократичного розвитку держави. Цей обов'язок реалізується через діяльність усіх гілок влади, забезпечуючи комплексний підхід до правозахисту. Захист конституційних прав і свобод від протиправних дій та порушень виступає як додатковий етап у процесі їх реалізації, що активізується у відповідь на конкретні юридичні факти. Науковці розглядають цей захист як специфічну функцію держави. Для досягнення максимальної ефективності та задоволення правозахисних потреб громадян, ця функція потребує системного підходу та окремого інституційного оформлення. Лише за умови створення цілісної та самостійної системи правозахисту можна очікувати на суттєвий прогрес у забезпеченні прав і свобод та підвищенні довіри громадян до правозахисних механізмів держави [6, р. 23].

Трансформації в політичній та економічній сферах нашої держави призвели до переосмислення усталених соціальних концепцій та орієнтирів. Заходи, спрямовані на зменшення соціальних зобов'язань суспільства і держави, викликають неоднозначну реакцію серед населення та можуть мати негативні наслідки. Ця ситуація вказує на глибинну інституційну природу соціальних проблем, вирішення яких потребує комплексного підходу, а не окремих заходів з врегулювання суспільних конфліктів. У цьому контексті права людини виступають інструментом для досягнення однієї з ключових цілей – забезпечення сталого розвитку сучасного світу. Варто зазначити, що фактичний обсяг прав і свобод особистості завжди є результатом певного суспільного компромісу. Він відображає баланс інтересів різних соціальних груп та можливостей держави, досягнутий у конкретних історичних та соціально-економічних умовах. Таким чином, реалізація прав людини є динамічним процесом, що вимагає постійного діалогу та пошуку оптимальних рішень у мінливому соціальному середовищі [26, с. 33-34].

Слід відзначити, у науковій юридичній спільноті існують різні погляди щодо імплементації усталених стандартів у сфері прав людини. Одна група дослідників вважає, що можливість реалізації цих прав безпосередньо залежить від рівня соціально-економічного розвитку держави. Натомість, інші науковці наполягають на тому, що права і свободи людини, закріплені в загально-визнаних міжнародних нормах, повинні гарантуватися кожному громадянину через конституцію та національне законодавство, незалежно від економічного стану країни [2, р. 1798].

Варто також зазначити, що вагомість конституційних прав особи визначається не лише їх формальним закріпленням, але й спроможністю держави забезпечити їх реалізацію та захист. Це є ключовим аспектом, який визначає реальну цінність основних прав і слугує індикатором розвитку соціальної та правової держави. Для ефективного забезпечення конституційних прав громадян держава створює розгалужену систему інституцій, включаючи правоохоронні органи, судові установи та інші спеціалізовані організації. Ця інституційна структура покликана гарантувати

практичну реалізацію задекларованих прав і свобод, забезпечуючи їх захист та відновлення у разі порушення [3, р. 1470].

Розвиток концепції правового статусу особи, започаткований у Декларації незалежності США та французькій Декларації прав людини і громадянина у XVIII столітті, призвів до того, що інститут прав і свобод став ключовим елементом конституційного права та основою конституційного ладу. Сьогодні часто виникає дискусія щодо актуальності питання прав людини в умовах встановленої демократії, особливо коли демократію ототожнюють з правлінням більшості. Проте історичний досвід демонструє, що влада більшості може бути надзвичайно суворою до окремих осіб чи меншин. Яскравим прикладом цього є доля Сократа, якого засудила до смерті саме більшість. Цей випадок ставить під сумнів досконалість політичного устрою тогочасних Афін і нагадує нам, що демократія — це не лише воля більшості, але й захист прав кожного індивіда. Таким чином, питання прав людини залишається актуальним навіть у розвинених демократичних суспільствах, оскільки воно слугує запобіжником проти можливих зловживань з боку більшості та забезпечує баланс інтересів усіх членів суспільства [21, с. 46].

Вивчення багатогранних аспектів прав і свобод людини є складним і комплексним завданням. Давня філософська теза Протагора «людина є мірою всіх речей» в процесі історичного розвитку трансформувалась у сучасне поняття «людського виміру». Цей термін був введений учасниками Народи з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ), яка пізніше була перетворена на Організацію з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Він охоплює широкий спектр питань, пов'язаних із взаємовідносинами у сфері прав людини. Концепція «людського виміру» відображає еволюцію розуміння центральної ролі людини у суспільстві та державі. Вона підкреслює, що права і свободи індивіда мають бути ключовим критерієм оцінки ефективності соціальних, політичних та правових інститутів. Таким чином, давня філософська ідея знайшла своє практичне втілення в сучасних міжнародних відносинах та правозахисній діяльності [9].

Визнання людини центральним елементом суспільства вимагає створення ефективних механізмів захисту її статусу. Комплексне вирішення цього завдання, на нашу думку, полягає в розгляді конституційної системи захисту прав і свобод людини і громадянина як окремого, самостійного інституту. У конституційній науці теорія прав і свобод людини розроблена досить глибоко і послідовно. Наукові дослідження в цій галузі, які включають систематизацію знань про природу і сутність прав людини, принципи визначення правового статусу та класифікацію прав, створюють підґрунтя для вдосконалення правозахисних механізмів. Ці теоретичні напрацювання стимулюють пошук адекватних і доступних процедур реалізації прав людини. Мета цих зусиль - забезпечити кожній особі можливість відчувати себе, відповідно до конституційного визначення, «найвищою соціальною цінністю». Таким чином, теоретичні розробки в галузі прав людини мають безпосередній вплив на практичну реалізацію конституційних гарантій та розвиток правозахисних механізмів [8, р. 5].

Діяльність адвоката у захисті прав людини і громадянина має подвійне значення - індивідуальне та суспільне. На особистісному рівні адвокат надає необхідну правову допомогу конкретній особі, забезпечуючи реалізацію її прав та законних інтересів. У ширшому контексті ця діяльність сприяє зміцненню законності та усуненню правопорушень у суспільстві в цілому. Неправомірне засудження невинного або відмова у задоволенні обґрунтованого позову має негативні наслідки не лише для безпосередніх учасників судового процесу. Такі судові помилки підривають основи правосуддя та завдають шкоди всьому суспільству, яке зацікавлене у підтриманні законності та правопорядку. Таким чином, роль адвоката виходить за межі представництва інтересів окремого клієнта. Забезпечуючи справедливий судовий розгляд та протидіючи судовим помилкам, адвокати стають важливими гарантами правопорядку, сприяючи формуванню довіри до правової системи та зміцненню верховенства права в суспільстві [25, с. 45].

Захист прав людини і громадянина не слід протиставляти інтересам та завданням держави чи її органів. Діяльність адвоката має комплексний характер. Відстоюючи права та законні інтереси окремої особи, адвокат одночасно діє в інтересах суспільства та держави, сприяючи зміцненню законності. Така подвійна роль адвоката є не конфліктною, а взаємодоповнюючою. Коли захисник допомагає підсудному реалізувати його процесуальні права, він тим самим сприяє всебічному та об'єктивному розгляду справи. Це, у свою чергу, підвищує ймовірність винесення законного, обґрунтованого і справедливого вироку. Таким чином, адвокатська діяльність служить не лише інтересам конкретного клієнта, але й загальним інтересам правосуддя та верховенства права в державі [6].

У рамках свого професійного обов'язку захисту прав та інтересів клієнтів, адвокати відіграють ключову роль у забезпеченні справедливого правосуддя. Як активні учасники процесу правозастосування та невід'ємна частина механізму правосуддя, адвокати виконують важливу функцію громадського контролю в цій сфері. Ця позиція підкріплюється міжнародними документами, що регулюють діяльність адвокатури. Зокрема, Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів ССВЕ визначає адвоката як незамінного учасника справедливого судового процесу. Згідно з цим документом, роль адвоката виходить за межі простого захисту інтересів клієнта. Адвокат також виконує ширші суспільні функції, які включають: попередження та запобігання конфліктам, забезпечення ефективного вирішення конфліктів, сприяння розвитку законодавства, захист фундаментальних принципів свободи, справедливості та верховенства права. Таким чином, адвокатура є не лише інструментом захисту прав окремих осіб, але й важливим інститутом, що сприяє розвитку правової системи та зміцненню демократичних цінностей у суспільстві [24].

Адвокат відіграє ключову роль у забезпеченні законності та справедливості при наданні правової допомоги. Діяльність адвокатури регулюється публічно-правовими нормами, які визначають реагування на виявлені правопорушення, взаємодію з клієнтами та вирішення процесуальних питань. Ефективність адвокатської діяльності безпосередньо залежить від рівня демократії, дотримання законності та прав людини в суспільстві. Повага до індивідуальної свободи, честі та гідності особи є фундаментальними передумовами успішної роботи адвоката. Статус адвоката та результативність його роботи тісно пов'язані з положенням людини в суспільстві та державі, а також з дотриманням основних демократичних принципів. Правова держава характеризується функціонуванням у рамках розвиненого громадянського суспільства, де юридичними засобами ефективно забезпечується захист основних прав і свобод людини та громадянина. Основоположними принципами такої держави є: верховенство права; поділ влади; реальність забезпечення прав і свобод людини; законність; високий рівень правової культури громадян. Ці принципи створюють середовище, в якому адвокатура може ефективно виконувати свою роль захисника прав і свобод, сприяючи зміцненню правової держави та розвитку демократичного суспільства [1].

Сучасний стан і практика функціонування держави та права часто демонструють розбіжність між декларованими принципами та реальністю. Фактично, думка народу не завжди відіграє вирішальну роль у державному управлінні, як це має бути в справжній демократії. Заяви державних діячів про повну трансформацію нашої держави у правову та демократичну часто виявляються лише риторикою, яка не має під собою міцного підґрунтя. При детальному аналізі практичної реалізації конституційних прав і свобод стає очевидним значний розрив між декларативними принципами, закріпленими в Основному Законі, та реальною дійсністю. Ця невідповідність між проголошеними ідеалами та їх втіленням у життя вказує на необхідність подальшого розвитку правової системи та демократичних інститутів. Вона також підкреслює важливість активної участі громадянського суспільства у процесах державотворення та контролю за діяльністю владних структур для забезпечення реального, а не декларативного дотримання конституційних прав і свобод громадян [13, р. 257].

Визнання, дотримання та захист прав і свобод людини і громадянина є фундаментальним обов'язком держави. Конституційні принципи, на яких ґрунтується правова та демократична держава, мають чітку мету – запобігти свавіллю та беззаконню щодо особи, в тому числі з боку самої держави. Ці принципи впливають з ключової функції права – бути носієм і гарантом свободи людини в оптимальних і раціональних формах. Справедливе право, засноване на неухильному дотриманні законів, здатне максимально виразити, закріпити та гарантувати реальність індивідуальної свободи і прав кожної людини в суспільстві. Таким чином, правова система повинна не лише декларувати, але й ефективно забезпечувати права і свободи відповідно до високих стандартів сучасної цивілізації. Це передбачає створення дієвих механізмів реалізації та захисту прав, а також формування правової культури, де повага до прав людини стає невід'ємною частиною суспільної свідомості. Лише за таких умов можна говорити про справжнє втілення принципів правової держави та реальне забезпечення свободи кожного члена суспільства.

Провідна роль сучасного, справедливого права в суспільстві та державі передбачає збереження та посилення ключових юридичних цінностей, включаючи всі досягнення людства у сфері гарантій прав і свобод особи. Це також включає юридичні механізми, що забезпечують реалізацію правових ідеалів. Такий підхід вимагає визнання та дотримання на практиці стійких юридичних

принципів, які втілюють ці правові ідеали та цінності. Серед цих ідеалів особливе місце посідають критерії справедливості та законності. У сучасному цивілізаційному контексті права і свободи людини стають вершиною юридичної реальності, безпосередньо інтегруючись у позитивне право. Вони залишаються фундаментальними орієнтирами для чинного законодавства, формуючи основу правової політики держави. Ці принципи покликані спрямовувати правотворчу діяльність, зусилля щодо втілення прав людини в усьому комплексі юридичних норм, правових процедур та порядків. Вони також слугують критерієм для тлумачення права та відіграють ключову роль у формуванні правосвідомості. Важливість цих принципів полягає в їх впливі на загальне ставлення до права з боку всіх суб'єктів суспільних відносин, особливо громадян, посадових осіб та держави в цілому. Таким чином, вони створюють підґрунтя для розвитку правової культури та зміцнення верховенства права в суспільстві [2, р. 1780].

Трансформація соціально-економічних і політико-правових умов функціонування правоохоронної системи України, а також її євроінтеграційний курс, зумовлюють нагальну потребу в комплексному реформуванні правоохоронних органів. Ця реформа має на меті не просто скорочення штату, як це практикувалося за радянських часів, а системну оптимізацію структури, функцій, завдань та ресурсного забезпечення правоохоронних органів. За словами С. Россохи, ключовим у цьому процесі є системно-функціональний підхід, який передбачає вдосконалення діяльності правоохоронців через оптимізацію їхніх завдань, структури, чисельності, а також покращення фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового та кадрового забезпечення, що дозволить адаптувати систему до сучасних суспільних потреб та можливостей держави [21, с. 46].

Адвокатура є ключовим елементом системи правосуддя, без якого неможливе ефективне функціонування судової влади. Її головна місія полягає у наданні правової допомоги широкому колу осіб. Як зазначає Т. Вільник, професійна діяльність адвокатів має відповідати високим етичним стандартам. Роль адвокатів не обмежується лише захистом інтересів клієнтів. Вони також відіграють важливу роль у забезпеченні справедливості судочинства. Як активні учасники процесу правозастосування, адвокати займають особливе місце в механізмі правосуддя, виконуючи функцію громадського контролю. Така подвійна роль адвокатури – захист прав окремих осіб та сприяння справедливому правосуддю в цілому – підкреслює її значущість у демократичному суспільстві. Адвокатура виступає не лише як інструмент захисту прав, але й як інститут, що сприяє підтримці балансу в системі правосуддя та зміцненню верховенства права. [5, с. 5]. Така теза вченої підтверджується і міжнародними документами, що регулюють сферу діяльності інституту адвокатури. Так, зокрема, Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів ССВЕ визначає роль адвоката як незамінного учасника справедливого судового процесу, який не тільки щиро служить інтересам та захищає права свого клієнта, а також виконує такі функції в суспільстві, які виражаються в попередженні та запобіганні конфліктам, у забезпеченні вирішення конфліктів ... у подальшому розвитку закону, а також у захисті свободи, справедливості та верховенства права» [24].

Адвокатська діяльність, спрямована на захист громадян від порушень закону, а не на протидію йому, відіграє ключову роль у зміцненні законності та підвищенні довіри суспільства до правової системи. Захищаючи права окремих осіб, адвокати одночасно сприяють утвердженню верховенства права та розбудові правової держави. Цю думку підтримують багато науковців, зокрема С. Прилуцький, який підкреслює, що принципова позиція кожного адвоката в конкретних справах формує основу для незалежної позиції всієї адвокатської спільноти щодо стану законності в державі. Така колективна позиція, що ґрунтується на індивідуальному досвіді та принциповості адвокатів, є важливим фактором у оцінці та підтримці правопорядку в країні, посилюючи роль адвокатури як ключового елемента у забезпеченні справедливості та законності [19, с. 5].

Адвокатура, як незалежний професійно-правовий інститут, відіграє ключову роль не лише в механізмі судового захисту прав і свобод, але й у забезпеченні конституційних прав громадян у всіх сферах життя. Вона є важливим елементом у системі правосуддя, сприяючи вирішенню соціальних конфліктів та забезпечуючи ефективне функціонування судової влади. В. Городовенко наголошує на необхідності суспільного контролю за справедливим застосуванням законів і норм моралі, а також на створенні умов для незалежності суддів. У цьому контексті адвокатура виступає не тільки як захисник прав окремих осіб, але й як важливий інститут громадянського суспільства, що забезпечує зв'язок між судовою системою та суспільством, сприяє підвищенню прозорості судових процесів та відіграє важливу роль у підтримці балансу між державною вла-

дою та правами індивідів, тим самим зміцнюючи демократичні принципи та верховенство права в державі [7]. Зовнішній контроль за діяльністю суду здійснюється в тій чи іншій мірі зацікавленими особами, громадськістю та засобами масової інформації.

Центральною проблемою сучасності залишається забезпечення ефективного правового захисту людини і громадянина. Ідея захисту прав людини виникла як результат історичного розвитку та усвідомлення необхідності не лише декларувати права особи, але й створювати реальні умови для їх реалізації. Загальна декларація прав людини, яка залишається орієнтиром для розвитку законодавства у світовому масштабі, утверджує фундаментальні принципи: визнання гідності всіх членів людської спільноти, рівність та невід'ємність їхніх прав як основу свободи, справедливості та миру. Вона проголошує, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах, і кожна людина повинна мати всі права і свободи, закріплені в Декларації. Ці постулати є не просто результатом соціального компромісу, а відображенням універсальних цінностей, які повинні бути реалізовані через ефективні правові механізми та гарантії в кожній державі [10].

Право на кваліфіковану юридичну допомогу є фундаментальним правом людини, яке відіграє ключову роль у забезпеченні її життєвого шляху та захисті інших прав. Це законодавчо гарантована можливість для кожної особи отримати професійну підтримку від фахівців у галузі права, які володіють спеціалізованими знаннями, навичками та досвідом. Суть цього права полягає в тому, що людина може звернутися за допомогою до компетентних юристів, які здатні ефективно захистити її інтереси, роз'яснити складні правові питання та представляти її у різних правових ситуаціях. Така допомога є crucial для забезпечення рівного доступу до правосуддя, захисту від можливих зловживань та реалізації інших конституційних прав і свобод. Таким чином, право на кваліфіковану юридичну допомогу виступає не лише як окреме право, але й як гарантія реалізації всього комплексу прав та законних інтересів особи, забезпечуючи їй можливість ефективно функціонувати в правовому полі та захищати свої інтереси у взаємодії з державою та іншими суб'єктами правовідносин.

Таким чином, на основі вищенаведеного можна зробити наступні **висновки**: 1) інститут адвокатури є невід'ємною складовою правової системи та громадянського суспільства в сучасній демократичній державі, відіграючи ключову роль у забезпеченні права на захист, доступу до правосуддя та реалізації принципу верховенства права; 2) роль адвокатури в сучасному суспільстві виходить за межі простого надання правової допомоги. Адвокати активно беруть участь у формуванні правової політики держави, вдосконаленні законодавства та підвищенні правової культури суспільства; 3) адвокатська діяльність має подвійне значення - індивідуальне та суспільне. На особистісному рівні адвокат надає правову допомогу конкретній особі, а в ширшому контексті сприяє зміцненню законності та усуненню правопорушень у суспільстві в цілому; 4) ефективність адвокатської діяльності безпосередньо залежить від рівня демократії, дотримання законності та прав людини в суспільстві; 5) адвокатура виконує важливу функцію громадського контролю в сфері правосуддя, сприяючи забезпеченню справедливості судочинства та зміцненню верховенства права; 6) право на кваліфіковану юридичну допомогу є фундаментальним правом людини, яке виступає не лише як окреме право, але й як гарантія реалізації всього комплексу прав та законних інтересів особи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Luban, D. Lawyers as Upholders of Human Dignity (When They Aren't Busy Assaulting It). *University of Illinois Law Review*. 2005(3), 815–846.
2. Levine, S.J. The Role of Lawyers in a Democratic Society. *Fordham Law Review*. 2019. № 87(5). P. 1797–1814.
3. Rhode, D. L. Lawyers as Leaders. *Yale Law Journal*. 2018. № 127(5). P. 1468–1526.
4. Букач В. Зміст конституційних прав і свобод громадян. *Право України*. 2001. № 9. С. 28–31.
5. Вільчик Т. Конституційно-правовий статус адвокатури. *Теорія і практика правознавства*. Вип. 2 (8) / 2015. С. 1–13.
6. Abel, R.L. English Lawyers between Market and State: *The Politics of Professionalism*. Oxford University Press. 2003. 221 p.
7. Городовенко В.В. Проблеми становлення незалежної судової влади в Україні: *монографія*. К.: Фенікс, 2007. С. 172-173.

8. Giddings, J., & Thomas, S. The Role of Lawyers in Supporting Democracy and the Rule of Law. *International Journal of the Legal Profession*. 2019. № 26(1), 3–24.
9. Документ Копенгагенської наради Конференції щодо людського виміру НБСЕ (ОБСЕ), Міжнародний документ від 29.06.1990 URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_082.
10. Загальна декларація прав людини: ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
11. Белов Д.М., Белова М.В. Роль та місце інституту адвокатури в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Аналітично-порівняльне право*. № 6. 2022. С. 42–49.
12. Белов Д.М. Белова М.В. Система захисту прав і свобод людини і громадянина: доктринальні та нормативні основи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 74. С. 85–90.
13. Moliterno, J.E. (2020). The Future of Legal Education and the Legal Profession in a World of Artificial Intelligence. *Journal of Legal Education*. 2020. № 69(2). P. 256–281.
14. Бакаянова Н.М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України: *дис. ... докт. юрид. наук*: 12.00.10. Одеса, 2017. 487 с.
15. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: *монографія*. Харків: Право, 2015. 400 с.
16. Заборовський В.В., Бисага Ю.М., Белов Д.М. Щодо права адвоката на отримання від клієнта конфіденційної інформації та її захист в умовах глобалізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 3. 2023. С. 382–389.
17. Яновська О.Г. Стандартизація адвокатської діяльності: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 151–158.
18. Бисага Ю.М., Белов Д.М., Калинюк С.С. Конституційне право людини і громадянина на правову допомогу та його реалізація біженцями за допомогою інституту адвокатури. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 76(2). Ч. 2. 2023. С. 34–39.
19. Прилуцький С.В. Судова влада в умовах формування громадянського суспільства та правової держави в Україні: *автореф. дис. ... д-ра юрид. наук*: 12.00.10. К., 2013. 35 с.
20. Рабінович П.М. Права людини та їх юридичне забезпечення (основи загальної теорії права і держави): *Навч. посібник*. К., 1992. 330 с.
21. Россоха С.В. Правоохоронні органи держави в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 35. 2015. С. 45–49.
22. Рогач О.Я., Белов Д.М. Категорія «парадигма» в сучасних умовах функціонування української держави: теоретичні засади. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 1. 2022. С. 37–42.
23. Тимошенко В.І. Юридична і фактична рівність: проблеми розмежування. *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Вип. 33. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. С. 2.
24. Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів (прийнята на пленарній сесії ССВЕ 24.11.2006 р.) URL: <http://www.cay.org.ua/ua/104/index.html>.
25. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення громадянського суспільства та правової держави в Україні: *дис. ... докт. юрид. наук*: 12.00.10. К., 2017. 577 с.
26. Заборовський В.В., Бисага Ю.М., Булеца С.Б. Правовий статус адвоката: проблеми теорії та практики: *монографія*. Ужгород. 2019. 650 с.